

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА МЕДИЧНА ШКОЛА»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ІНН «ЄМШ»
к.м.н., проф. Т.А. Александріна
« 30 » 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОПЕДЕВТИКА ПЕДІАТРІЇ

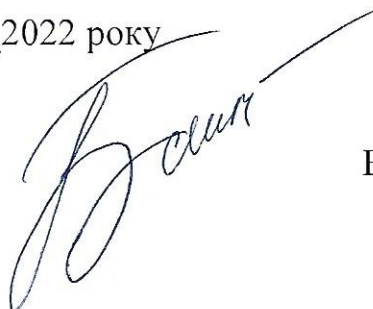
Підготовки	другого (магістерського) рівня
Галузі знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальності	222 «Медицина»

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Навчально-науковий інститут «Європейська медична школа», кафедра клінічних дисциплін з курсами внутрішніх хвороб, хірургії, педіатрії, акушерства і гінекології

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Закордонець Л.В., доцент кафедри клінічних дисциплін з курсами внутрішніх хвороб, хірургії, педіатрії, акушерства та гінекології, к.мед.н., Мацюк Н.Б., асистент кафедри клінічних дисциплін з курсами внутрішніх хвороб, хірургії, педіатрії, акушерства та гінекології, Ісмакаєва Д.Л., викладач кафедри клінічних дисциплін з курсами внутрішніх хвороб, хірургії, педіатрії, акушерства та гінекології.

Схвалено на засіданні кафедри клінічних дисциплін з курсами внутрішніх хвороб, хірургії, педіатрії, акушерства і гінекології Протокол № 1 від « 29 » 08 2022 року

Завідувач кафедри

Бабенков Г.Д.

Затверджено на засіданні Вченої ради ННІ «Європейська медична школа»

Протокол № 1 від «29» 08 2022 року.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
Кредитів – 6	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	Повний курс	
	Спеціальність 222 «Медицина»	Рік підготовки	
		III	
Загальна кількість годин – 180 годин	Кваліфікації освітньої «Магістр медицини»	Семестри	
		V-VI	
Змістових розділів - 14	Форма навчання: денна	Лекції	24 год
		Практичні	80 год
	Тип дисципліни: обов'язкова	СРС	
		76 год	
		Вид контролю	Екзамен

2. ВСТУП

Предметом: вивчення навчальної дисципліни є закономірності фізичного та психомоторного розвитку дітей різного віку, анатомо-фізіологічні особливості та семіотика ураження різних органів та систем дитячого організму, принципи раціонального вигодовування та харчування дітей різного віку.

Міждисциплінарні зв'язки: пропедевтика педіатрії як навчальна дисципліна ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, медичної та біологічної фізики, медичної хімії, біологічної та біоорганічної хімії, морфологічних дисциплін, анатомії, гістології, фізіології й інтегрується з цими дисциплінами.

3. МЕТА І ЦІЛІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення пропедевтики педіатрії це кінцеві цілі, які встановлюються на основі освітньо-професійної програми підготовки лікаря за фахом лікар-спеціаліст відповідно до вимог тих системних знань та умінь, котрими повинен оволодіти лікар-спеціаліст згідно освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програмам підготовки фахівців, і є основою для побудови змісту навчальної дисципліни. Опис цілей сформульований через вміння у вигляді цільових завдань (дій). На підставі кінцевих цілей кожного розділу або змістового розділу сформульовані конкретні цілі у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення дисципліни.

Кінцеві цілі дисципліни:

- Робити висновок про фізичний та психомоторний розвиток дітей різного віку;
- Проводити клінічне обстеження та інструментальне різних органів та систем у здорових і хворих дітей;
- Аналізувати вікові особливості функцій організму;
- Інтерпретувати стан систем організму дитини;
- Розраховувати та складати добовий раціон харчування для дітей раннього віку;
- Коректувати раціон харчування дітей старших одного року.

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей та програмних результатів навчання:**

Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК-1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК-2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК-3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК-4	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
ЗК-5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
ЗК-6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ЗК-7	Здатність працювати в команді.
ЗК-8	Здатність до міжособистісної взаємодії.
ЗК-10	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.
ЗК-11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК-12	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
Фахові компетентності (ФК)	
ФК-1	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.
ФК-2	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
ФК-3	Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
ФК-4	Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань.
ФК-5	Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань.
ФК-6	Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.
ФК-7	Здатність до діагностування невідкладних станів.
ФК-8	Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
ФК-10	Здатність до виконання медичних маніпуляцій.
ФК-11	Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.
ФК-16	Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм.
ФК-21	Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
ФК-24	Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.
ФК-25	Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН-1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
ПРН-3	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.

ПРН-4	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за списком 2).
ПРН-5	Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.
ПРН-6	Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).
ПРН-7	Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).
ПРН-9	Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями (за списком 2), враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміти обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.
ПРН- 10	Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
ПРН- 12	Проводити оцінку загального стану новонародженої дитини шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
ПРН- 13	Проводити оцінку та моніторинг розвитку дитини, надавати рекомендації з вигодовування та особливостей харчування залежно від віку, організувати проведення профілактичних щеплень за календарем.
ПРН- 14	Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.
ПРН- 17	Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
ПРН- 21	Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.
ПРН- 24	Організувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.
ПРН- 25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем

	охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.
ПРН- 27	Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проєктів.

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Змістовий Розділ 1.

Періоди дитячого віку.

Конкретні цілі:

- Знати місце пропедевтики педіатрії в системі загальної медицини.
- Знати принципи організації лікувально-профілактичної допомоги дітям.
- Знати правила санітарно-гігієнічного та протиепідемічного режимів у дитячих лікувально-профілактичних закладах.
- Тракувати критерії здоров'я дитини.
- Аналізувати основні статистичні показники діяльності лікувально-профілактичних закладів.
- Інтерпретувати історичні етапи розвитку педіатрії в Україні.
- Аналізувати особливості різних періодів дитячого віку.
- Збирати анамнез захворювання і життя
- Оцінювати особливості перебігу періодів дитячого віку у дітей
- Оцінювати загальний стан дитини
- Зробити висновок про стан новонародженої дитини
- Тракувати виявлені зміни у новонародженої дитини на основі знання анатомо-фізіологічних особливостей
- Оцінювати особливості перебігу періодів дитячого віку у дітей

Тема 1. Періоди дитячого віку, їх характеристика і особливості. Особливості методики обстеження хворої та здорової дитини. Схема педіатричної історії хвороби. Особливості збору анамнезу у дітей.

Тема 2. Новонароджена дитина. Первинний туалет та зрілість новонародженого. Ознаки недоношеності, класифікація недоношених. Оцінка загального стану та Шкала АПГАР. Фізіологічні, рубіжні та патологічні стани новонародженості. Особливості догляду за новонародженим.

Змістовий розділ 2.

Фізичний та психомоторний розвиток дітей.

Конкретні цілі:

- Вимірювати основні параметри тіла дитини (масу, зріст, окружності голови, грудей, стегна, гомілки, плеча).
- Вираховувати антропометричні індекси.
- Вираховувати належні показники фізичного розвитку за емпіричними формулами, сигмальними та центильними таблицями.
- Оцінювати фізичний розвиток на основі отриманих даних.
- Оцінювати основні критерії та показники психомоторного розвитку дітей різного віку.
- Пояснювати особливості психомоторного розвитку новонароджених дітей.
- Оцінювати психомоторний розвиток дитини 1-го року життя по місяцям.
- Оцінювати психомоторний розвиток дітей перед дошкільного, дошкільного, молодшого та старшого шкільного віку.
- Виявляти в анамнезі чинники, що впливають на зміни в психомоторному розвитку.

Тема 3. Оцінка фізичного розвитку дітей. Динаміка зросту, маси тіла, зміна окружності голови, грудей, пропорції та ін. Техніка антропометричних вимірювань і оцінка їх результатів. Семіотика порушень фізичного розвитку. Поняття про акселерацію розвитку дітей.

Тема 4. Психомоторний розвиток дітей різних вікових груп. Розвиток моторики, статички, сенсорних реакцій, мови, емоційної та соціальної поведінки у дітей раннього віку. Семіотика порушень психомоторного розвитку дітей

Змістовий розділ 3.

Нервова система у дітей.

Конкретні цілі:

- Знати анатомо-фізіологічні особливості нервової системи у дітей різного віку
- Вміти вибрати з анамнезу дані, що відображають наявність дитини ураження центральної та периферійної нервової системи.
- Вміти досліджувати і оцінювати стан нервової системи у дітей різного віку.
- Інтерпретувати найбільш інформативні ознаки ураження нервової системи при об'єктивному і лабораторному дослідженні хворого.

Тема 5. Анатомо-фізіологічні особливості, методика клінічного неврологічного обстеження дітей. Методика клінічного неврологічного обстеження дітей. Дослідження чутливості, сухожилкових рефлексів та черепно мозкових нервів. Дослідження менінгеальних рефлексів та координації рухів (поза Ромберга, пальце-носова проба, п'яtkово-колінна проба).

Тема 6. Семіотика основних захворювань нервової системи у дітей (гідроцефалія, менінгіт, енцефаліт, дитячий церебральний параліч та ін.). Особливості спинномозкової рідини у дітей та семіотика її змін при патології (при гнійних та серозних менінгітах, гідроцефалії та ін.)

Змістовий розділ 4.

Шкіра, підшкірна основа та кістково-м'язова система у дітей.

Конкретні цілі:

- Проводити об'єктивне дослідження шкіри, підшкірної основи з урахуванням особливостей методики обстеження у дітей.
- Збирати анамнез, проводити об'єктивне обстеження кістково-м'язової системи у дітей.
- Призначати комплекс додаткових методів обстеження для з'ясування стану кістково-м'язової системи у дітей.
- Інтерпретувати отримані дані дослідження з врахуванням анатомо-фізіологічних особливостей організму дитини.
- Проводити синдромальну діагностику дітей з патологією шкіри та кісткової системи.

Тема 7. Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження шкіри і підшкірної клітковини у дітей. Семіотика уражень шкіри і підшкірної клітковини. Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження кісткової і м'язової систем у дітей. Семіотика уражень кісткової і м'язової систем у дітей.

Змістовий розділ 5.

Система дихання у дітей.

Конкретні цілі:

- Збирати анамнез у хворого з хворобою органів дихання.
- Проводити об'єктивне обстеження органів дихання з врахуванням вікових особливостей дитини
- Інтерпретувати отримані дані дослідження.
- Аналізувати основні синдроми ураження органів дихання
- Призначати комплекс лабораторно-інструментальних методів обстеження при захворюванні органів дихання.

Тема 8. Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження органів дихання у дітей (скарги, анамнез, огляд, пальпація, перкусія, аускультация). Семіотика уражень (кашель, задишка та ін.) і основних захворювань органів дихання у дітей. Семіотика захворювань органів дихання. Синдроми дихальних розладів і дихальної недостатності, основні клінічні прояви.

Змістовий розділ 6.

Серцево-судинна система у дітей.

Конкретні цілі:

- Збирати анамнез у хворого з хворобою серцево-судинної системи.
- Проводити об'єктивне обстеження серцево-судинної системи з врахуванням вікових особливостей дитини
- Інтерпретувати отримані дані дослідження
- Аналізувати основні синдроми ураження серцево-судинної системи у дітей.
- Призначати комплекс лабораторно-інструментальних методів обстеження при захворюваннях серцево-судинної системи у дітей.

Тема 9. Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи у дітей. Особливості кровообігу плода. Методика огляду, пальпації, перкусії та аускультативної серцево-судинної системи у дітей. Семіотика змін (ціаноз, брадикардія, тахікардія та ін.). Семіотика природжених і набутих захворювань серця та судин у дітей. Електрокардіографія, фонокардіографія, ехокардіографія.

Змістовий розділ 7.

Система крові та імунна система у дітей.

Конкретні цілі:

- Збирати анамнез і виявити дані, що вказують на зміни з боку імунної системи та системи крові у дитини.
- Проводити об'єктивне обстеження імунної системи та системи крові з урахуванням вікових особливостей.
- Вирізняти клінічні ознаки імунодефіцитних станів, анемії, виявляти провідні синдроми.
- Інтерпретувати результати лабораторно-інструментальних методів дослідження.

Тема 10. Особливості системи крові у дітей різних вікових груп. Методи клініко-лабораторного обстеження дітей з ураженням системи крові. Клініко-гематологічна семіотика основних синдромів (анемічний, гемолітичний, геморагічний та ін.) та захворювань системи крові у дітей.

Тема 11. Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження, семіотика захворювань імунної системи у дітей. Методи діагностики імунодефіцитів у дітей.

Змістовий розділ 8.

Система травлення у дітей.

Конкретні цілі:

- Збирати анамнез у хворого з хворобою травної системи.
- Проводити об'єктивне дослідження органів травлення у дитини,
- Інтерпретувати отримані дані.
- Аналізувати основні синдроми ураження травної системи у дітей.
- Призначати лабораторно-інструментальні методи дослідження травної системи у дітей.

Тема 12. Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження травної системи у дітей. Основні захворювання органів травлення у дітей раннього віку (пілороспазм, пілоростеноз, диспептичний синдром, синдром мальабсорбції та ін.). Семіотика та діагностика захворювань органів травлення у дітей старшого віку (гастрит, виразкова хвороба, холецистит, дискінезія жовчних шляхів та ін.). Основні синдроми (абдомінальний, гепатобіліарний, інтестинальний, больовий синдром, синдром жовтяниці, холестазу та ін.).

Змістовий розділ 9.

Сечова система у дітей.

Конкретні цілі:

- Проводити суб'єктивне та об'єктивне обстеження хворої дитини і інтерпретувати стан органів сечовиділення
- Призначати необхідний комплекс діагностичних заходів хворого з патологією системи виділення.
- Інтерпретувати виявлені зміни в результаті обстеження дитини.

Тема 13. Анатомо-фізіологічні особливості органів сечової системи у дітей. Методика обстеження сечової системи у дітей. Семіотика мікроскопічних змін сечового осаду (протеїн-, еритроцит-, лейкоцит- і циліндрурія та ін.). Синдром гострої і хронічної ниркової недостатності.

Змістовий розділ 10.

Ендокринна система у дітей.

Конкретні цілі:

- Проводити суб'єктивне та об'єктивне обстеження органів ендокринної системи з урахуванням особливостей методики у дітей.
- Призначати необхідний комплекс діагностичних заходів у хворого з патологією ендокринної системи для уточнення патологічних змін.
- Інтерпретувати виявлені зміни в результаті обстеження дитини на основі знання анатомо-фізіологічних особливостей.
- Формувати комплексний синдромальний діагноз.

Тема 14. Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження щитовидної та паращитовидної залоз, епіфіза, гіпофіза та надниркових залоз у дітей. Семіотика захворювань. Методика обстеження підшлункової залози у дітей. Семіотика захворювань та синдромів. Коми.

Змістовий розділ 11. Курація хворої дитини.

Конкретні цілі:

- Проводити суб'єктивне та об'єктивне обстеження дитини.
- Вирізняти клінічні синдроми
- Встановлювати синдромальний діагноз.
- Інтерпретувати результати лабораторно-інструментальних методів дослідження.

Тема 15. Курація хворої дитини. Написання історії хвороби хворої дитини.

Тема 16. Захист історії хвороби.

Змістовий розділ 12.

Природне вигодовування немовлят.

Конкретні цілі:

- Збирати анамнез вигодовування дитини грудного віку та оцінювати його.
- Розрахувати добовий об'єм їжі дитині, залежно від віку.
- Розрахувати необхідну кількість їжі на одне годування, залежно від віку немовляти.
- Складати одноденне меню для дитини грудного віку, що знаходиться на природному вигодовуванні.
- Оцінювати добовий раціон харчування дитини та провести його корекцію (при потребі).

Тема 17. Природне вигодовування немовлят. Лактація, складові частини материнського молока, його переваги. Необхідність дітей в харчових інгредієнтах (білках, жирах, вуглеводах). Методи розрахунку добового об'єму їжі та режиму харчування.

Тема 18. Підгодовування (прикорм) і корекція харчування при природному вигодовуванні. Добова потреба дитини в харчових інгредієнтах та енергії. Техніка і правила вигодовування. Складання “листка харчування” для дітей першого року життя. Правила грудного вигодовування недоношених дітей.

Змістовий розділ 13.

Штучне вигодовування немовлят.

Конкретні цілі:

- Пояснювати визначення штучного вигодовування немовлят, класифікацію молочних сумішей.
- Збирати анамнез вигодовування дитини грудного віку та оцінювати його. Розрахувати добовий об'єм їжі дитині, що знаходиться на штучному вигодовуванні залежно від віку.
- Складати одноденне меню для дитини грудного віку, що знаходиться на штучному вигодовуванні.
- Організувати правильне штучне вигодовування, дати оцінку його ефективності.
- Проводити корекцію харчування дитині, що знаходиться на штучному вигодовуванні.

Тема 19. Штучне вигодовування немовлят. Класифікація та характеристика молочних сумішей для штучного вигодовування немовлят. Потреба дитини в білках, жирах вуглеводах і калоріях при змішаному вигодовуванні. Прикорм і корекція харчування. Техніка штучного вигодовування. Складання “листка харчування”. Прикорм і корекція харчування при штучному вигодовуванні. Добова потреба дитини в білках, жирах, вуглеводах та калоріях при штучному вигодовуванні

Змістовий розділ 14.

Змішане вигодовування немовлят.

Конкретні цілі:

- Пояснювати визначення змішаного вигодовування немовлят,
- Збирати анамнез вигодовування дитини грудного віку та оцінити його, попередити прогресування гіпогалактії у матері.
- Розраховувати добовий об'єм їжі та необхідну кількість їжі на одне годування дитині, що знаходиться на змішаному вигодовуванні залежно від віку.
- Складати одноденне меню для дитини грудного віку, що знаходиться на змішаному вигодовуванні.
- Організувати правильне змішане вигодовування, інтерпретувати його ефективності.
- Коректувати харчування дитині, що знаходиться на змішаному вигодовуванні.

Тема 20. Змішане вигодовування. Техніка і правила догодовування. Необхідність дитини в білках, жирах вуглеводах і калоріях при змішаному вигодовуванні. Молочні суміші, які застосовуються для догодовування. Схеми змішаного вигодовування дітей першого року життя. Прикорм і корекція харчування. Добова потреба дитини в білках, жирах, вуг. та калоріях при змішаному вигодовуванні. Складання “листка харчування” для дітей першого року життя при різних типах вигодовування (природне, штучне, змішане). Організація та принципи раціонального харчування здорових дітей, старших одного року. Лікувальне харчування. Алгоритм практичних навичок. Перевірка практичних навичок.

5. ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

№ зп	Тема	Лекції	Практичні заняття	СРС
Змістовий розділ 1. Періоди дитячого віку.				
1	Періоди дитячого віку, їх характеристика і особливості. Особливості методики обстеження хворої та здорової дитини. Схема педіатричної історії хвороби. Особливості збору анамнезу у дітей.	2	3	2
2	Новонароджена дитина. Первинний туалет та зрілість новонародженого. Ознаки недоношеності, класифікація недоношених. Оцінка загального стану та Шкала АПГАР. Фізіологічні, рубіжні та патологічні стани новонародженості.	1	3	2
3	Особливості догляду за новонародженим. Оцінка фізичного розвитку новонароджених. Динаміка розвитку	1	3	2
Змістовий розділ 2. Фізичний та психомоторний розвиток дітей.				
4	Оцінка фізичного розвитку дітей. Динаміка зросту, маси тіла, зміна окружності голови, грудей, пропорції та ін. Техніка антропометричних вимірювань і оцінка їх результатів. Семіотика порушень фізичного розвитку. Поняття про акселерацію розвитку дітей.	0.5	3	2
5	Психомоторний розвиток дітей різних вікових груп. Розвиток моторики, статички, сенсорних реакцій, мови, емоційної та соціальної поведінки у дітей раннього віку. Семіотика порушень психомоторного розвитку дітей	0.5	3	2
Змістовий розділ 3. Нервова система у дітей.				
6	Анатомо-фізіологічні особливості, методика клінічного неврологічного обстеження дітей. Методика клінічного неврологічного обстеження дітей. Дослідження чутливості, сухожилкових рефлексів та черепно мозкових нервів. Дослідження менінгеальних рефлексів та координації рухів (поза Ромберга, пальце-носова проба, п'яtkово-колінна проба).	1	3	4
7	Семіотика основних захворювань нервової системи у дітей (гідроцефалія, менінгіт, енцефаліт, дитячий церебральний параліч та ін.). Особливості спинномозкової рідини у дітей та семіотика її змін при патології (при гнійних та серозних менінгітах, гідроцефалії та ін.)	1	2	4
Змістовий розділ 4. Шкіра, підшкірна основа та кістково-м'язова система у дітей.				
8	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження шкіри і підшкірної клітковини у дітей. Семіотика уражень шкіри і підшкірної клітковини.	1	3	4
9	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження кісткової і м'язової систем у дітей. Семіотика уражень кісткової і м'язової систем у дітей.	1	3	2
Змістовий розділ 5. Система дихання у дітей.				

10	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження органів дихання у дітей (скарги, анамнез, огляд, пальпація, перкусія, аускультация). Семіотика уражень (кашель, задишка та ін.) і основних захворювань органів дихання у дітей	1	3	2
11	Семіотика захворювань органів дихання. Синдроми дихальних розладів і дихальної недостатності, основні клінічні прояви.	1	3	2
Змістовий розділ 6. Серцево-судинна система у дітей.				
12	Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи у дітей. Особливості кровообігу плода. Методика огляду, пальпації, перкусії та аускультация серцево-судинної системи у дітей. Семіотика змін (ціаноз, брадикардія, тахікардія та ін.).	1	3	2
13	Семіотика природжених і набутих захворювань серця та судин у дітей. Електрокардіографія, фонокардіографія, ехокардіографія	1	3	2
Змістовий розділ 7. Система крові та імунна система у дітей.				
14	Особливості системи крові у дітей різних вікових груп. Методи клініко-лабораторного обстеження дітей з ураженням системи крові. Клініко-гематологічна семіотика основних синдромів (анемічний, гемолітичний, геморагічний та ін.) та захворювань системи крові у дітей.	1	3	2
15	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження, семіотика захворювань імунної системи у дітей. Методи діагностики імунодефіцитів у дітей.	1	3	2
Змістовий розділ 8. Система травлення у дітей				
16	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження травної системи у дітей. Основні захворювання органів травлення у дітей раннього віку (пілороспазм, пілоростеноз, диспептичний синдром, синдром мальабсорбції та ін.)	1	3	2
17	Семіотика та діагностика захворювань органів травлення у дітей старшого віку (гастрит, виразкова хвороба, холецистит, дискінезія жовчних шляхів та ін.). Основні синдроми (абдомінальний, гепатобіліарний, інтестинальний, больовий синдром, синдром жовтяниці, холестазу та ін.).	1	3	2
Змістовий розділ 9. Сечова система у дітей.				
18	Анатомо-фізіологічні особливості органів сечової системи у дітей. Методика обстеження сечової системи у дітей. Семіотика мікроскопічних змін сечового осаду (протеїн-, еритроцит-, лейкоцит- і циліндрурія та ін.). Синдром гострої і хронічної ниркової недостатності	2	3	2
Змістовий розділ 10. Ендокринна система у дітей.				
19	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження щитовидної та паращитовидної залоз, епіфіза, гіпофіза та надниркових залоз у дітей. Семіотика захворювань. Методика обстеження підшлункової залози у дітей. Семіотика захворювань та синдромів. Коми.	2	3	2
Змістовий розділ 11. Курація хворої дитини.				

20	Курація хворої дитини. Написання історії хвороби хворої дитини.	-	3	10
21	Захист історії хвороби.	-	2	-
Змістовий розділ 12. Природне вигодовування немовлят.				
22	Природне вигодовування немовлят. Лактація, складові частини материнського молока, його переваги. Необхідність дітей в харчових інгредієнтах (білках, жирах, вуглеводах). Методи розрахунку добового об'єму їжі та режиму харчування.	0.5	3	2
23	Підгодовування (прикорм) і корекція харчування при природному вигодовуванні. Добова потреба дитини в харчових інгредієнтах та енергії Техніка і правила вигодовування. Складання "листка харчування" для дітей першого року життя. Правила грудного вигодовування недоношених дітей.	0.5	3	2
Змістовий розділ 13. Штучне вигодовування немовлят.				
24	Штучне вигодовування немовлят. Класифікація та характеристика молочних сумішей для штучного вигодовування немовлят. Потреба дитини в білках, жирах вуглеводах і калоріях при змішаному вигодовуванні. Прикорм і корекція харчування	0.5	3	2
25	Техніка штучного вигодовування. Складання "листка харчування". Прикорм і корекція харчування при штучному вигодовуванні. Добова потреба дитини в білках, жирах, вуглеводах та калоріях при штучному вигодовуванні		3	2
Змістовий розділ 14. Змішане вигодовування немовлят.				
26	Змішане вигодовування. Техніка і правила догодовування. Необхідність дитини в білках, жирах вуглеводах і калоріях при змішаному вигодовуванні. Молочні суміші, які застосовуються для догодовування. Схеми змішаного вигодовування дітей першого року життя. Прикорм і корекція харчування. Добова потреба дитини в білках, жирах, вуг. та калоріях при змішаному вигодовуванні. Складання "листка харчування" для дітей першого року життя при різних типах вигодовування (природне, штучне, змішане).	0.5	3	2
27	Організація та принципи раціонального харчування здорових дітей, старших одного року. Лікувальне харчування. Алгоритм практичних навичок Перевірка практичних навичок		3	10
28	Екзамен			
Всього		24	80	76
Кредитів ЄКТС – 6 ; загальних годин - 180				

5.1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

	Тема	Кількість годин
1	Педіатрія - наука про здорову і хвору дитину, її місце в системі загальної медицини. Основні історичні етапи розвитку педіатрії в Україні. Принципи організації і методи лікувально-профілактичної допомоги дітям в Україні. Періоди дитячого віку.	2
2	Новонароджена дитина. Фізіологічні і перехідні стани в періоді новонародженості. Безумовні рефлексі. Первинний туалет. Ознаки недоношеності. Фізичний та психомоторний розвиток дітей різних вікових груп. Принципи і методи оцінки. Семіотика порушень.	2
3	Природне вигодовування немовлят. Переваги природного вигодовування немовлят. Значення годування груддю для здоров'я дитини і матері. Кількісний і якісний склад материнського молока. Підгодовування (прикорм) і корекція харчування. Поняття про «вільне вигодовування», його форми і переваги. Штучне вигодовування. Класифікація молочних сумішей. Змішане вигодовування. Техніка догодовування і критерії оцінки її ефективності. Прикорм і корекція харчування при штучному та змішаному вигодовуванні	2
4	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження нервової системи у дітей. Семіотика захворювань нервової системи у дітей	2
5	Морфологічні і функціональні особливості шкіри та її похідних у дітей. Особливості будови підшкірної клітковини. Загальна семіотика основних її змін.	2
6	Анатомо-фізіологічні особливості кістково-м'язової системи у дітей. Семіотика уражень.	2
7	Анатомо-фізіологічні особливості та особливості ембріогенезу органів дихання. Семіотика уражень і основних захворювань органів дихання у дітей.	2
8	Ембріогенез серцево-судинної системи і вроджені аномалії серця та судин. Анатомофізіологічні особливості серця і судин у дитячому віці. Семіотика природжених і набутих захворювань серця і судин у дітей.	2
9	Анатомо-фізіологічні особливості системи крові у дітей різних вікових груп. Клініко- гематологічна семіотика основних синдромів (анемічний, гемолітичний, геморагічний та ін.) та захворювань системи крові у дітей. Імунна система та особливості її функціонування у дітей. Поняття про імунodefіцити, класифікація та семіотика.	2
10	Вікові анатомо-фізіологічні особливості системи травлення у дітей. Семіотика уражень органів травлення.	2
11	Анатомо-фізіологічні особливості органів сечової системи у дитячому віці. Семіотика найбільш поширених захворювань. Семіотика мікроскопічних змін сечового осаду (протеїн-, еритроцит-, лейкоцит-, циліндрурія та ін.).	2
12	Анатомо-фізіологічні особливості ендокринної системи у дітей. Семіотика синдромів гіпер- і гіпофункції окремих ендокринних залоз та захворювань ендокринної системи у дітей.	2
Всього		24

5.2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема	Кількість годин
1	Періоди дитячого віку, їх характеристика і особливості. Особливості методики обстеження хворої та здорової дитини. Схема педіатричної історії хвороби. Особливості збору анамнезу у дітей.	3
2	Новонароджена дитина. Первинний туалет та зрілість новонародженого. Ознаки недоношеності, класифікація недоношених. Оцінка загального стану та Шкала АПГАР. Фізіологічні, рубіжні та патологічні стани новонародженості. Особливості догляду за новонародженим.	3
3	Особливості догляду за новонародженим. Оцінка фізичного розвитку дітей. Динаміка зросту, маси тіла, зміна окружності голови, грудей, пропорції та ін. Техніка антропометричних вимірювань і оцінка їх результатів.	3
4	Оцінка фізичного розвитку дітей. Динаміка зросту, маси тіла, зміна окружності голови, грудей, пропорції та ін. Техніка антропометричних вимірювань і оцінка їх результатів. Семіотика порушень фізичного розвитку. Поняття про акселерацію розвитку дітей.	3
5	Психомоторний розвиток дітей різних вікових груп. Розвиток моторики, статички, сенсорних реакцій, мови, емоційної та соціальної поведінки у дітей раннього віку. Семіотика порушень психомоторного розвитку дітей	3
6	Анатомо-фізіологічні особливості, методика клінічного неврологічного обстеження дітей. Методика клінічного неврологічного обстеження дітей. Дослідження чутливості, сухожилкових рефлексів та черепно мозкових нервів. Дослідження менінгеальних рефлексів та координації рухів (поза Ромберга, пальце-носова проба, п'ятково-колінна проба).	3
7	Семіотика основних захворювань нервової системи у дітей (гідроцефалія, менінгіт, енцефаліт, дитячий церебральний параліч та ін.). Особливості спинномозкової рідини у дітей та семіотика її змін при патології (при гнійних та серозних менінгітах, гідроцефалії та ін.)	3
8	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження шкіри і підшкірної клітковини у дітей. Семіотика уражень шкіри і підшкірної клітковини.	3
9	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження кісткової і м'язової систем у дітей. Семіотика уражень кісткової і м'язової систем у дітей.	3
10	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження органів дихання у дітей (скарги, анамнез, огляд, пальпація, перкусія, аускультация). Семіотика уражень (кашель, задишка та ін.) і основних захворювань органів дихання у дітей .	3
11	Семіотика захворювань органів дихання. Синдроми дихальних розладів і дихальної недостатності, основні клінічні прояви.	3
12	Анатомо-фізіологічні особливості серцево- судинної системи у дітей. Особливості кровообігу плода. Методика огляду, пальпації, перкусії та аускультацияї серцево-судинної системи у дітей. Семіотика змін (ціаноз, брадикардія, тахікардія та ін.).	3
13	Семіотика природжених і набутих захворювань серця та судин у дітей. Електрокардіографія, фонокардіографія, ехокардіографія.	3
14	Особливості системи крові у дітей різних вікових груп. Методи клініко-лабораторного обстеження дітей з ураженням системи крові. Клініко-гематологічна семіотика основних синдромів (анемічний, гемолітичний, геморагічний та ін.) та захворювань системи крові у дітей.	3
15	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження, семіотика захворювань імунної системи у дітей. Методи діагностики імунодефіцитів у дітей.	3

16	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження травної системи у дітей. Основні захворювання органів травлення у дітей раннього віку (пілороспазм, пілоростеноз, диспептичний синдром, синдром мальабсорбції та ін.)	3
17	Семіотика та діагностика захворювань органів травлення у дітей старшого віку (гастрит, виразкова хвороба, холецистит, дискінезія жовчних шляхів та ін.). Основні синдроми (абдомінальний, гепатобіліарний, інтестинальний, больовий синдром, синдром жовтяниці, холстазу та ін.).	3
18	Анатомо-фізіологічні особливості органів сечової системи у дітей. Методика обстеження сечової системи у дітей. Семіотика мікроскопічних змін сечового осаду (протеїн-, еритроцит-, лейкоцит- і циліндрурія та ін.). Синдром гострої і хронічної ниркової недостатності	3
19	Анатомо-фізіологічні особливості, методика обстеження щитовидної та паращитовидної залоз, епіфіза, гіпофіза та надниркових залоз у дітей. Семіотика захворювань. Методика обстеження підшлункової залози у дітей. Семіотика захворювань та синдромів. Коми.	3
20	Курація хворої дитини. Написання історії хвороби хворої дитини.	3
21	Захист історії хвороби.	2
22	Природне вигодовування немовлят. Лактація, складові частини материнського молока, його переваги. Необхідність дітей в харчових інгредієнтах (білках, жирах, вуглеводах). Методи розрахунку добового об'єму їжі та режиму харчування	3
23	Підгодовування (прикорм) і корекція харчування при природному вигодовуванні. Добова потреба дитини в харчових інгредієнтах та енергії. Техніка і правила вигодовування. Складання "листка харчування" для дітей першого року життя. Правила грудного вигодовування недоношених дітей.	3
24	Штучне вигодовування немовлят. Класифікація та характеристика молочних сумішей для штучного вигодовування немовлят. Потреба дитини в білках, жирах вуглеводах і калоріях при змішаному вигодовуванні. Прикорм і корекція харчування.	3
25	Техніка штучного вигодовування. Складання "листка харчування". Прикорм і корекція харчування при штучному вигодовуванні. Добова потреба дитини в білках, жирах, вуглеводах та калоріях при штучному вигодовуванні	3
26	Змішане вигодовування. Техніка і правила догодовування. Необхідність дитини в білках, жирах вуглеводах і калоріях при змішаному вигодовуванні. Молочні суміші, які застосовуються для догодовування. Схеми змішаного вигодовування дітей першого року життя. Прикорм і корекція харчування. Добова потреба дитини в білках, жирах, вуг. та калоріях при змішаному вигодовуванні. Складання "листка харчування" для дітей першого року життя при різних типах вигодовування (природне, штучне, змішане).	3
27	Організація та принципи раціонального харчування здорових дітей, старших одного року. Лікувальне харчування. Алгоритм практичних навичок. Перевірка практичних навичок.	3
28	Екзамен	
Всього		80

5.3. ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№	Види СРС	Кількість годин	Види контролю
1	Предмет і місце педіатрії, основні етапи розвитку.	4	Поточний контроль на практичних заняттях
2	Організація лікувально-профілактичної допомоги дітям в Україні.	4	
3	Режим дня для дітей різного віку.	2	
4	Енергетичний обмін у дітей.	4	
5	Білковий обмін у дітей.	4	
6	Вуглеводний обмін у дітей.	4	
7	Ліпідний обмін у дітей.	4	
8	Водно-електролітний та кислотно-лужний обмін у дітей.	4	
9	Вітаміни, їх значення для розвитку дитини.	4	
10	Інструментальні методи дослідження дихальної системи	4	
11	Інструментальні методи дослідження травної системи	4	
12	Інструментальні методи дослідження видільної системи	4	
13	Інструментальні методи дослідження ендокринної системи	4	
14	Написання історії розвитку	8	
15	Особливості вигодовування недоношених новонароджених. Поняття про "вільне вигодовування", його форми і показання до призначення.	4	
16	Лікувальне харчування	4	
17	Підготовка до практичних занять - теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	10	
Всього		76	

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання є однією з форм організації навчання у вузі, яке має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладача.

До індивідуальних завдань відносяться: написання рефератів і створення мультимедійних презентацій з доповідями на засіданнях наукового студентського гуртка кафедри, участь у виготовленні макро- та мікропрепаратів, участь в науково –дослідницькій роботі кафедри, участь в написанні тез та статей доповіді на студентських наукових конференціях.

Перелік завдань для індивідуальної роботи студента: участь у роботі студентського наукового гуртка та виступи на наукових форумах; участь у студентській олімпіаді з дисципліни; підбір відео та аудіо матеріалів із розділів навчальної дисципліни; підбір матеріалів і створення презентації з відповідної теми або розділу дисципліни.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелами знань використовують методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вирішення задачі. За характером логіки пізнання використовуються методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, пошуковий, дослідницький.

1. Словесні методи: лекція, інтерактивна лекція бесіда;
2. Наочні методи: ілюстрація, демонстрація, демонстрація біля ліжка хворого.
3. Практичні методи: виконання практичних робіт та розв'язання клінічних ситуаційних завдань для вироблення вмій та навичок; симуляційне навчання.

4. Самостійна робота студентів з осмислення й засвоєння нового матеріалу
5. Використання контрольно-навчальних комп'ютерних програм
6. Інноваційні методи навчання: Case-based learning (Навчання через аналіз клінічного випадку, ситуації); мозковий штурм; навчальна дискусія; навчальні дебати; рольова гра; навчання в команді (Team-based learning); Обмін думками (think-pair-share).

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: лекції; практичні заняття; самостійна робота студентів.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється на основі контролю теоретичних знань, практичних навичок і вмінь.

Формами поточного контролю є: усне опитування (фронтальне, індивідуальне, комбіноване), співбесіда; **практична перевірка сформованих професійних умінь** (проводиться за результатами розв'язування клінічних кейсів, роботи з медичною документацією, виконання практичних навичок, роботи біля ліжка хворого); **тестовий контроль** («відкриті» та «закриті» тестові завдання).

Поточний контроль є обов'язковим. Під час оцінювання засвоєння кожної теми з усіх дисциплін навчального плану за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною шкалою) з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання з дисципліни. Враховуються всі види робіт, передбачені навчальною програмою. Студент має отримати оцінку з кожної теми. Викладач проводить опитування кожного студента у групі на кожному занятті і виставити оцінку в журналі обліку відвідувань та успішності студентів за традиційною шкалою («5», «4», «3», «2»).

При оцінюванні поточної навчальної діяльності студента 20% оцінки становить самостійна робота студента, яка враховує знання теми самостійного заняття і виконання роботи в зошиті.

Заключний (підсумковий) контроль проводиться:

- у формі письмової контрольної роботи, яка включає тестові завдання, теоретичні питання;
- контроль практичних навичок (розв'язування клінічних кейсів, захист історії хвороби, оцінка правильності виконання практичних навичок - практично-орієнтований іспит.

Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається тестовому та практично орієнтованому контролю.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється на основі контролю теоретичних знань, практичних навичок і вмінь.

Залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях. Семестровий залік з дисциплін проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

Екзамен (диференційний залік) – це форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни.

Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти.

Максимальна кількість балів за дисципліну складає 200 балів. Співвідношення між результатами оцінювання поточної навчальної діяльності і підсумкового контролю знань – 60 % та 40 %.

Перший семестр вивчення дисципліни закінчується заліком.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 200 балів, **мінімальна кількість балів** – мінімальна кількість балів - становить 120 балів.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного, округленого до двох знаків після коми.

Залік студент отримує на останньому занятті з дисципліни за результатами поточного оцінювання.

До заліку допускаються лише ті студенти, які не мають академічної заборгованості і їх середній бал за поточну навчальну діяльність із навчальної дисципліни становить не менше 3,00.

Середня оцінка за поточну діяльність конвертується у бали за 200-бальною шкалою, відповідно до таблиці перерахунку (табл. 1).

Таблиця 1.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.47	179	3.94	158	3.42	137
4.97	199	4.44	178	3.92	157	3.39	136
4.94	198	4.42	177	3.89	156	3.37	135
4.92	197	4.39	176	3.87	155	3.34	134
4.89	196	4.37	175	3.84	154	3.32	133
4.87	195	4.34	174	3.82	153	3.29	132
4.84	194	4.32	173	3.79	152	3.27	131
4.82	193	4.29	172	3.77	151	3.24	130
4.79	192	4.27	171	3.74	150	3.22	129
4.77	191	4.24	170	3.72	149	3.19	128
4.74	190	4.22	169	3.69	148	3.17	127
4.72	189	4.19	168	3.67	147	3.14	126
4.69	188	4.17	167	3.64	146	3.12	125
4.67	187	4.14	166	3.62	145	3.09	124
4.64	186	4.12	165	3.59	144	3.07	123
4.62	185	4.09	164	3.57	143	3.04	122
4.59	184	4.07	163	3.54	142	3.02	121
4.57	183	4.04	162	3.52	141	3	120
4.54	182	4.02	161	3.49	140	< 3	70-119 (повторне перескладання)
4.52	181	4.00	160	3.47	139		
4.49	180	3.97	159	3.44	138		

Результат навчання оцінюється також за двобальною шкалою (зараховано/не зараховано).

Таблиця 2.

Шкала переведення балів у національну систему

За національною системою	За 200-бальною шкалою
зараховано	від 120 до 200 балів
не зараховано	менше 119 балів

Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Другий семестр (останій семестр вивчення дисципліни) закінчується підсумковим контролем у вигляді екзамену.

До екзамену допускаються лише ті студенти, які не мають академічної заборгованості (відпрацьовані всі пропущені заняття) і їх середній бал за поточну навчальну діяльність із навчальної дисципліни становить не менше оцінки «3».

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до екзамену становить 120 балів і визначається як сума середнього арифметичного всіх оцінок отриманих в семестрі.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до екзамену становить 72 бали. Перерахунок середньої оцінки за поточну успішність (за 120-бальною шкалою) в табл. 3.

Таблиця 3.

Перерахунок середньої оцінки за поточну успішність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються екзаменом

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	120	4.29	103	3.58	86
4.96	119	4.25	102	3.54	85
4.92	118	4.21	101	3.50	84
4.87	117	4.17	100	3.46	83
4.83	116	4.12	99	3.42	82
4.79	115	4.08	98	3.37	81
4.75	114	4.04	97	3.33	80
4.71	113	4.00	96	3.29	79
4.67	112	3.96	95	3.25	78
4.62	111	3.92	94	3.21	77
4.58	110	3.87	93	3.17	76
4.54	109	3.83	92	3.12	75
4.50	108	3.79	91	3.08	74
4.46	107	3.75	90	3.04	73
4.42	106	3.71	89	3	72
4.37	105	3.67	88	Менше 3	Недостатньо
4.33	104	3.62	87		

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент при складанні екзамену становить 80 (мінімальна кількість - не менше 50).

Оцінка з дисципліни визначається комплексно, як сума балів за поточну навчальну діяльність та балів за екзамен.

Із виділених 120 балів за поточну навчальну діяльність на оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти, згідно з робочою навчальною програмою, виділяється додатково від 4 до 12 балів. Заохочувальні бали додаються до підсумкової оцінки з дисципліни в кінці її вивчення.

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму конвертуються у національну шкалу та систему ЄКТС (табл. 4,5).

Таблиця 4.

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 180 до 200 балів	5
Від 150 до 179 балів	4
Від 149 балів до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	3
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	2

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диф. заліку	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
160-179	B	добре	
150-159	C	задовільно	
130-149	D		
120-129	E		
50-119	FX	незадовільно з можливістю перескладання	не зараховано з можливістю перескладання
0-49	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча навчальна програма дисципліни;
2. Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
3. Тези лекцій з дисципліни;
4. Методичні вказівки до практичних занять для студентів;
5. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
6. Тестові та контрольні завдання до практичних занять;
7. Перелік питань та практичних навичок для підготовки до екзамену

10. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Перелік теоретичних питань до підсумкового модульного контролю №1

1. Визначення педіатрії як науки.
2. Основні періоди становлення і розвитку педіатрії в Україні.
3. Основні напрями роботи професора І.В. Троїцького.
4. Основні напрями роботи професора В.Є. Чернова.
5. Внесок у розвиток педіатрії та акушерства Н.М. Максимовича-Амбодика.
6. Вклад у розвиток педіатрії професора С.Х. Хотовицького.
7. Внесок професорів О.М. Хохол, В.Д. Чеботарьової та інших в розвиток вітчизняної клінічної педіатрії.
8. Напрями наукової діяльності професорів В.О. Белоусова, Ф.Д. Румянцева, Л.О. Фінкельштейна, О.І. Скроцького, І.М. Руднева, П.М. Гудзенка, В.М. Сидельникова, Б.Я. Резніка, С.І. Ігнатова, їх внесок у розвиток педіатрії.
9. Структура лікувально-профілактичних закладів України.
10. Організація роботи дитячого соматичного стаціонарного відділення.
11. Організація лікувально-профілактичної допомоги дітям в дошкільно-шкільних закладах і інтернатах.
12. Основні статистичні показники діяльності лікувально-профілактичних закладів
13. Характеристика періодів дитячого віку.
14. Характеристика основних типів росту дитячого організму.
15. Поняття: діагноз, симптом, синдром.
16. Особливості періоду новонародженості.
17. Ознаки доношеності та недоношеності.

18. Фізіологічні стани новонароджених.
19. Межові стани новонароджених.
20. Визначення понять «фізичний розвиток дитини», «акселерація розвитку дітей», «гармонійність фізичного розвитку».
21. Основні гіпотези і механізми акселерації.
22. Прояви затримки та дизгармонійного фізичного розвитку.
23. Основні антропометричні показники, необхідні для оцінки стану фізичного розвитку дитини.
24. Формули для визначення належних віку параметрів фізичного розвитку.
25. Визначення психомоторного розвитку дитини.
26. Показники психомоторного розвитку у дітей різного віку.
27. Рефлекси, за допомогою яких визначають психомоторний статус дитини першого року життя.
28. Етапи становлення мовної функції дитини.
29. Етапи розвитку зорового та слухового аналізаторів дитини на першому році життя.
30. Типи вищої нервової діяльності людини, основні етапи її становлення.
31. Чинники, які впливають на психомоторний розвиток дитини:
32. Семіотика порушень нервово-психічного розвитку дітей.
33. Визначення і переваги природного вигодовування.
34. Поняття про «вільне вигодовування», його форми і показання допризначення.
35. Значення годування груддю для здоров'я дитини і матері.
36. Кількісний і якісний склад материнського молока.
37. Імунобіологічна роль материнського молока.
38. Режим і харчування жінки-годувальниці. Труднощі при годуванні груддю.
39. Методи розрахунку добового об'єму їжі та режиму харчування дітей різного віку
40. Підгодовування (прикорм) і корекція харчування дітей, які перебувають на природному вигодовуванні.
41. Потреба дитини в білках, жирах, вуглеводах та калоріях при природному вигодовуванні.
42. Особливості вигодовування недоношених новонароджених.
43. Поняття штучного вигодовування немовлят.
44. Класифікація та характеристика молочних сумішей для штучного вигодовування немовлят.
45. Гарантійне коров'яче молоко.
46. Техніка штучного вигодовування і критерії оцінки його ефективності.
47. Потреба дитини в білках, жирах, вуглеводах та калоріях при штучному вигодовуванні.
48. Форми і ступені гіпогалакції (первинна, вторинна, рання і пізня).
49. Профілактика гіпогалакції і маститу.
50. Змішане вигодовування. Техніка і правила догодовування.
51. Схема змішаного вигодовування дітей першого року життя.
52. Потреба дитини в білках, жирах, вуглеводах та калоріях при змішаному вигодовуванні.
53. Потреба дітей старших одного року в білках, жирах, вуглеводах.
54. Анатомо-фізіологічні особливості ШКТ у дітей старше 1-го року.
55. Особливості раціону харчування дітей 1-3-річного віку.
56. Режими харчування дітей 1-3-річного віку.
57. Добовий об'єм їжі у дітей 1-3-річного віку.
58. Щоденна квота продуктів (молока, м'яса, хліба, яєць, м'якого сиру, фруктів, соків) у меню дітей 1-3-річного віку.
59. Поняття «перспективного» меню.

Перелік теоретичних питань до підсумкового контролю № 2.

1. Анатомо-фізіологічні особливості головного та спинного мозку у дітей.
2. Кровозабезпечення головного мозку у дітей.

3. Особливості спинномозкової рідини у дітей.
4. Строки мієлінізації спинномозкових та черепно-мозкових нервів у дітей.
5. Безумовні рефлекси новонароджених, строки їх редукції.
6. Характеристика менінгеального, енцефалітичного та судомного синдромів.
7. Зміни спинномозкової рідини при гнійному та серозному менінгітах.
8. Семіотика дитячого церебрального паралічу.
9. Семіотика гідроцефалії, особливості спинномозкової рідини при гідроцефалії.
10. Анатомо-фізіологічні особливості епідермісу, базальної мембрани, дерми у дітей.
11. Особливості шкіри у новонароджених.
12. Особливості будови та функції підшкірної клітковини у дітей.
13. Особливості потових і сальних залоз, волосся та нігтів у дітей.
14. Характеристики різних елементів висипу. Перелічити первинні запальні елементи висипу.
15. Які елементи відносяться до первинних незапальних?
16. Вторинні морфологічні елементи висипу.
17. Як змінюється забарвлення шкіри при різних захворюваннях (респіраторні, серцево-судинні, інфекційний гепатит, анемія)?
18. Прояви різних інфекційних хвороб на шкірі і слизових (кір, скарлатина, вітряна віспа, псевдофурункулез, пухирчатка новонароджених, везикулопустульоз).
19. Прояви на шкірі ексудативно-катарального діатезу.
20. Прояви порушень підшкірно-жирової клітковини (ступені ожиріння, ступені гіпотрофії, склерема, склередема, адіпонекроз).
21. Характерні ознаки набряків серцевого та ниркового походження.
22. Анатомо-фізіологічні особливості будови м'язової системи у дітей.
23. Стан тонусу м'язів у дітей перших місяців життя.
24. Семіотика порушень м'язового тонусу.
25. Ознаки ураження м'язової системи у дітей (гіпотонія, гіпертонус, ДЦП, спазмофілія, гіперкінези, параплегія).
26. Анатомо-фізіологічні особливості кісткової системи у дітей.
27. Ознаки ураження кісткової системи при рахіті, сколіозі, вродженому вивиху кульшового суглобу.
28. Особливості кровопостачання кісток. Роль цих особливостей в нормі та при патології. Особливості будови окістя, їх значення в нормі та при патології.
29. Строки закриття тім'ячок. Строки формування фізіологічних згинів спини.
30. Терміни та послідовність прорізування зубів. Формула кількості молочних зубів.
31. Деформації кісток черепа, грудної клітки, хребта, тазу, нижніх кінцівок при рахіті.
32. Ембріогенез та аномалії розвитку дихальної системи.
33. Анатомо-фізіологічні особливості дихальної системи у дітей залежно від віку.
34. Частота дихання, дихальний об'єм, життєва ємність легень у дітей залежно від віку.
35. Види кашлю, варіанти зміни дихання при захворюваннях дихальної системи.
36. Види хрипів, механізм їх виникнення, крепітація та шум тертя плеври.
37. Зміни перкуторного тону, механізм їх виникнення.
38. Проекція часток легень на грудну клітку.
39. Симптоми бронхоаденіту (Аркавіна, Філософова, Корані).
40. Семіотика ексудативного плевриту.
41. Види дихання у дитини в нормі та при патології
42. Види хрипів, механізми їх виникнення. Крепітація та шум тертя плеври.
43. Бронхофонія, варіанти її зміни, голосове тремтіння
44. Семіотика бронхопневмонії.
45. Семіотика пневмонії залежно від стадії розвитку запального процесу.
46. Семіотика простого та обструктивного бронхітів.
47. Спірографія, основні показники цього методу дослідження.

48. Ембріогенез серцево-судинної системи і вроджені аномалії серця та судин.
49. Особливості кровообігу у внутрішньоутробному періоді.
50. Анатомо-фізіологічні особливості серця і судин у дітей залежно від віку.
51. Основні скарги дітей з захворюваннями серцево-судинної системи.
52. Характеристика пульсу у дітей залежно від віку в нормі. Можливі причини порушення пульсу, дефіцит пульсу
53. Характеристики серцевого, верхівкового поштовху та кошачого муркотіння.
54. Відносні межі серця у дітей залежно від віку в нормі та при патології.
55. Показники систолічного та діастолічного тиску у дітей залежно від віку.
56. Правила аускультатії серця у дітей. Місця проекції серцевих клапанів на грудну клітку та місця їх вислуховування.
57. Алгоритм аускультатії серця.
58. Тони серця, їх характеристика в нормі.
59. Основні причини посилення та послаблення серцевих тонів.
60. Серцеві шуми, їх види.
61. Диференціальна діагностика функціонального та органічного серцевого шуму.
62. Диференціальна діагностика шуму тертя перикарду та серцевого шуму.
63. Основні ознаки міокардиту.
64. Основні ознаки перикардиту.
65. Основні ознаки ендокардиту.
66. Основні відмінності між вродженими і набутими вадами серця у дітей.
67. Особливості ЕКГ у здорових дітей різного віку.
68. Ехокардіографія, можливості метода, показання.
69. Анатомо-фізіологічні особливості ротової порожнини, слинних залоз у дітей.
70. Фази акту ссання, анатомічні особливості, що полегшують цей акт для немовляти.
71. Анатомо-фізіологічні особливості стравоходу у дітей, визначення довжини зонду для промивання шлунку (гастроскопії).
72. Анатомо-фізіологічні особливості шлунку у дітей, в т.ч. фізіологічний об'єм (новонароджений, 3 міс., 1 рік), склад шлункового соку, основні ферменти, види моторики шлунку.
73. Анатомо-фізіологічні особливості тонкого і товстого кишечника у дітей, в т.ч. моторика кишечника.
74. Анатомо-фізіологічні особливості печінки і жовчовиділення, підшлункової залози у дітей.
75. Частота і характер випорожнень здорових дітей залежно від віку і виду вигодовування згідно Бристольської шкали
76. Семіотика гастриту.
77. Семіотика виразкової хвороби.
78. Семіотика хронічного холециститу
79. Синдром диспепсії.
80. Синдром мальабсорбції
81. Пілоростеноз і пілороспазм, семіотика, диференціальна діагностика.
82. Дизентерія і інвагінація, семіотика, диференціальна діагностика.
83. Анатомо-фізіологічні особливості нирок в дитячому віці та аномалії розвитку (гіпоспадія, епіспадія, крипторхизм, фімоз, гідроцеле)
84. Гістологічні особливості нирок у дітей.
85. Особливості основних функцій нирок у дітей.
86. Анатомо-фізіологічні особливості будови сечового міхура у дітей. Кількість сечовипускань залежно від віку (1 міс, 1 рік, дошкільний вік).
87. Анатомо-фізіологічні особливості будови сечовивідного каналу у дітей.
88. Особливості загального аналізу сечі залежно від віку, дослідження за Нечипоренко, Зимницьким, критерії оцінки.
89. Семіотика дизуричного і сечового синдрому у дітей.

90. Поняття нетримання і неутримання сечі, гематурія, лейкоцитурія, еритроцитурія, протеїнурія, олігурія, анурія, поліурія, дизурія, гіпостенурія, гіперстенурія, ізостенурія, поллакіурія, ніктурія, странгурія, бактеріурія.

91. Семіотика циститу.

92. Семіотика пієлонефриту.

93. Семіотика гломерулонефриту.

94. Особливості кровотворення у дітей.

95. Анатомо-фізіологічні особливості кісткового мозку в дитячому віці.

96. Фізико-хімічні і біохімічні властивості крові у дітей (загальний білок, фракції)

97. Особливості еритроцитарної ланки системи крові у дітей.

98. Особливості лейкоцитарної ланки системи крові у дітей.

99. Критерії оцінки периферійної крові здорової дитини залежно від віку.

100. Поняття лейкоцитоз, лейкопенія, еритробластоз, лімфоцитоз, лімфопенія, нейтрофіліоз, нейтропенія, еозинофілія, еозинопенія, моноцитоз, анізоцитоз, поліхроматофілія, пойкилоцитоз.

101. Клініко-гематологічна семіотика анемічного синдрому.

102. Клініко-гематологічна семіотика гемолітичного синдрому.

103. Клініко-гематологічна семіотика геморагічного синдрому.

104. Клініко-гематологічна характеристика гострого лейкозу.

105. Клініко-гематологічна характеристика хронічного лейкозу.

106. Особливості функціонування ендокринних залоз у дитячому віці.

107. Анатомо-фізіологічні особливості щитоподібної залози. Ознаки гіпер- та гіпофункції щитоподібної залози.

108. Анатомо-фізіологічні особливості паращитоподібних залоз. Гіпер- та гіпопаратиреоз.

109. Анатомо-фізіологічні особливості гіпофіза. Семіотика ураження гіпофіза.

110. Анатомо-фізіологічні особливості ендокринної частини підшлункової залози.

111. Семіотика цукрового діабету у дітей.

112. Анатомо-фізіологічні особливості наднирників.

113. Ознаки гострої та хронічної наднирникової недостатності.

114. Анатомо-фізіологічні особливості тимусу у дітей

115. Особливості стану клітинного та гуморального ланок імунітету

116. Основні показники імунограми у дитячому

117. Особливості енергетичного обміну у дітей, семіотика порушень.

118. Особливості білкового обміну у дітей, семіотика порушень.

119. Особливості вуглеводного обміну у дітей, семіотика порушень.

120. Особливості ліпідного обміну у дітей, семіотика порушень.

121. Особливості водно-електролітного обміну у дітей, семіотика порушень.

122. Вітаміни, їх значення для розвитку дитини.

123. Семіотика гіпо- та гіпервітамінозів у дітей.

Перелік практичних завдань та робіт до підсумкового контролю №1.

1. Збір анамнезу у дитини та її батьків

2. Оцінка загального стану хворої дитини

3. Обстеження новонародженої дитини.

4. Оцінка фізичного розвитку дитини з застосуванням методів формул, стандартно-сигмальних та центильних таблиць.

5. Оцінка психомоторного розвитку дитини

6. Складання раціону харчування здоровій дитині першого року життя.

7. Проведення контрольного годування дитини першого року життя.

8. Складання раціону харчування здоровій дитині у віці 1-3 років.

Перелік практичних завдань та робіт до підсумкового контролю № 2

1. Збір анамнезу захворювання у дітей та батьків.

2. Загальний та спеціальний огляд дитини для оцінки нервової системи.
3. Дослідження функції I-XII пар черепно-мозкових нервів.
4. Перевірка поверхневих, глибоких рефлексів та чутливості (температурної, вібраційної, больової), м'язово-суглобового відчуття у дітей.
5. Оцінка стану вегетативної нервової системи
6. Дослідження координації рухів.
7. Перевірка менінгеальних симптомів.
8. Перевірка патологічних рефлексів у дітей.
9. Допоміжні методи (інструментальні, лабораторні) при дослідженні нервової системи.
10. Оцінка ліквору, інтерпретація змін.
11. Огляд шкіри та слизових оболонок у дітей.
12. Огляд підшкірно-жирової клітковини.
13. Пальпація шкіри та підшкірної клітковини: визначення вологості, температури і товщини складки шкіри, товщини підшкірної основи тощо.
14. Оцінка ступеня ожиріння, гіпотрофії.
15. Огляд кісток та м'язів.
16. Огляд ротової порожнини, запис зубної формули.
17. Пальпація кісток та м'язів.
18. Оцінка стану тім'ячок.
19. Оцінка статури дитини.
20. Проби на підвищену м'язову збудливість.
21. Оцінка тону м'язів, інтерпретація.
22. Дослідження для встановлення вродженого вивиху стегна.
23. Загальний та спеціальний огляд дитини з захворюваннями дихальної системи.
24. Підрахунок частоти дихання у дитини.
25. Пальпація грудної клітки у дитини з захворюваннями органів дихання.
26. Порівняльна перкусія легень.
27. Топографічна перкусія легень.
28. Перкуторні симптоми бронхаденіту.
29. Аускультация легень.
30. Оцінка аускультативних феноменів.
31. Інтерпретація даних спірографії при різних захворюваннях бронхолегеневої системи.
32. Загальний та спеціальний огляд серцево-судинної системи.
33. Оцінка характеристик пульсу дитини.
34. Пальпація серцевого, верхівкового поштовхів.
35. Пальпація судин.
36. Визначення за допомогою перкусії відносних та абсолютних меж серця.
37. Вимірювання та інтерпретація артеріального тиску у дітей різного віку.
38. Аускультация серця.
39. Зйомка електрокардіограми, підрахунок інтервалів, зубців ЕКГ, інтерпретація.
40. Зйомка і інтерпретація фонокардіограми.
41. Оцінка недостатності кровообігу хворої дитини.
42. Загальний та спеціальний огляд дитини з захворюваннями травної системи.
43. Поверхнева і глибока пальпація живота у дітей.
44. Пальпація печінки.
45. Перкусія і аускультация черевної порожнини у дітей.
46. Пальпаторно-перкуторні симптоми апендициту.
47. Пальпаторно-перкуторні симптоми холециститу.
48. Пальпаторно-перкуторні симптоми гастродуоденіту.
49. Пальпаторно-перкуторні симптоми панкреатиту.
50. Оцінка випорожнень у дітей згідно Бристольської шкали.
51. Огляд сечової системи у дітей.

52. Пальпація нирок і сечового міхура.
53. Перкусія сечового міхура, симптом Пастернацького.
54. Оцінка та інтерпретації загального аналізу сечі залежно від віку, результатів аналізу сечі за Нечипоренко, Зимницьким.
55. Огляд системи крові у дітей.
56. Пальпація селезінки.
57. Перкусія кісток у дітей із захворюваннями системи крові.
58. Інтерпретація змін в загальному аналізі крові.
59. Огляд, пальпація щитоподібної залози, визначення гіпер-та гіпофункції щитоподібної залози.
60. Встановлення ознак гіпер- і гіпофункції паращитоподібних залоз
61. Встановлення ознак цукрового діабету у дітей.
62. Встановлення ознак гіпер- та гіпофункції надниркових залоз.
63. Методика оцінки статевого розвитку дитини (стадії за J.M.Tanner).
64. Огляд та пальпація лімфатичних вузлів у дітей.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Фесенко М.Є., Похилько В.І., Цвіренко С.М. Хворий малюк Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладах освіти III-IV рівнів акредитації. Полтава. – АСМЕ, 2019. 428с.
2. Основи педіатрії за Нельсоном: у 2 томах. Карен Дж. Маркданте, Роберт М. Клігман; переклад 8-го англ. видання. Київ: ВСВ «Медицина», 2021– 426 с.
3. Пропедевтична педіатрія: підруч. для студ. ВМНЗ IV р. а. / В. Г. Майданник, В. Г. Бурлай, О. З. Гнатейко [та ін.] ; за ред. В. Г. Майданника ; М-во охорони здоров'я України. - Вид. 2-е, випр. та допов. - Вінниця : Нова Книга, 2018. - 871 с. : іл., табл. - Бібліогр. в кінці розд.
4. Капітан. Т.В. Пропедевтика дитячих хвороб з доглядом за дітьми / Т.В. Капітан. - Вінниця: Видавництво «Вінницька газета», 2012 – 876 с.
5. Методичні вказівки з дисципліни "Пропедевтика педіатрії" : для студ. спец. 7.110101 "Лікувальна справа" денної форми навчання. Ч.І : Розвиток дитини / О.І. Сміян, В. А. Горбась, П. І. Січненко СумДУ, 2016. – 100 с.
6. Харчування дітей перших років життя (0-23 міс.) / Катілов О.В., Варзарь А.В. Белоусова О.Ю. – Вінниця : Нова книга, 2019. 64 с.

Додаткова:

1. Катілов О.В., Дмитрієв Д.В., Дмитрієва К.Ю., Макаров С.Ю. Клінічне обстеження дитини. – Вінниця: Нова Книга, 2019. – 518с.
2. Ткаченко С., Поцюрко Р., Беш Л. Педіатрія з курсом інфекційних хвороб та основами імунпрофілактики. – Київ: Медицина, 2021. – 592с.
3. Курдюмова Н.О., Поліщук Т.Г., Пашко О.А., Чернявська Ю.В., Таран В.В. Практичні навички в педіатрії. Навчальний посібник. – Київ: ВСВ «Медицина», 2018. – 295с.

Інформаційні ресурси:

<https://www.aap.org/>

<https://www.nlm.nih.gov/>

<https://www.clinicalkey.com/#/>

Накази МОЗ <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>

Національна рамка кваліфікацій – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.

З тем «Загальний огляд хворого»:

<http://www.meddean.luc.edu/lumen/meded/medicine/pulmonar/pd/contents.htm>

<http://meded.ucsd.edu/clinicalmed/>